

نگارخانه

فصلنامه علمی

وابسته به بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)

سال سوم، بهار ۱۴۰۲

شماره هشتم

- قلمرو آزادی در فقه، اخلاق و رسانه / سید محمد حسینی دره‌صوفی
- نقش مباشر و سبب در ارتکاب جرم قتل / محمد علی علی‌دادی
- تاثیر خانواده بر اخلاق و شخصیت افراد / ابراهیم افتخاری
- گونه‌های بهره‌گیری از فقه در حل تعارضات اخلاقی / سید رضی قادری
- سیر تاریخی زناشویی تا به اسلام / جعفر ناطقی
- ملاک تقویم مال و چالش‌های قرار وثیقه غیر نقدی / محمد آصف افتخاری
- مشروعیت اطاعت از مافوق در دستگاه اداری از منظر فقه اهل‌بیت / سید رضا علوی

عنوان: فصلنامه علمی نسیم کوثر
مدیر مسئول و سردبیر: سید محمد حسینی دره صوفی
ویراستار: سید محمد نقوی
گرافیسٹ: سید محمود محسنی
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۳۰,۰۰۰ تومان

صاحب امتیاز: بنیاد فرهنگی خدماتی امام حسن عسکری (ع)
شماره تماس: ۰۰۹۸۹۳۵۳۹۶۹۷۷۶

سایت فصلنامه: nasimekosar.blog.ir

ایمیل: nasimkosar1399@gmail.com

دفتر مرکزی و محل چاپ: ایران: قم، شهر قائم، ۱۲ متری شهید رجایی، پلاک ۵۲، واحد سوم

راهنمایی نویسندگان و شیوه نامه نگارش فصلنامه علمی نسیم کوثر

۱. مقاله قبلا در نشریه دیگری به چاپ نرسیده یا همزمان برای سایر مجلات ارسال نشده باشد.
۲. مقاله دارای عنوان، چکیده به زبان فارسی، واژگان کلیدی، مقدمه، متن اصلی، نتیجه گیری، منابع و ماخذ باشد.
۳. مقاله در برنامه word و باقلم IR lotus و اندازه ۱۴ نازک بوده. و عنوان مقاله با قلم B Titr و اندازه ۱۴ تایپ شود.
۴. حجم هر مقاله حداقل ۱۲ و حداکثر ۲۲ صفحه باشد.
۵. کلمات کلیدی بین ۴-۷ کلمه و بصورت فارسی باشد.
۶. چکیده فارسی، از ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه باشد.
۷. عناوین اصلی و فرعی شماره بندی چند سطحی شود و هیچ عنوان بدون شماره نباشد.
۸. معادل انگلیسی اصلاحات و مفاهیم علمی رایج پانویس شود.
۹. ارجاع به منابع درون متنی باشد. داخل پرانتز، نام خانوادگی، سال انتشار و شماره صفحات ذکر شود. مثال (حاجی ده آبادی، ۱۳۹۶، ۱۰۰).
۱۰. فهرست منابع و ماخذ، به ترتیب الفبای نام خانوادگی نویسندگان، باشد (الف). کتابها: نام خانوادگی نویسنده، نام نویسنده، سال انتشار، عنوان کتاب، (بصورت توپر)، نام خانوادگی مترجم یا مصحح، نام مترجم یا مصحح، شماره جلد، محل انتشار و ناشر. مثال: هارت، هربت، ۱۳۹۰، مفهوم قانون، راسخ، محمد، تهران، نشر نی.
- ب). مقالات: نام خانوادگی، نام، سال انتشار، عنوان مقاله، (بصورت توپر)، نام مجله، شماره مجله و شماره صفحات اول و آخر مقاله. مثال: رضایی، محسن، ۱۳۸۵، روش تجربی، فرهنگ مدیریتی سال چهارم، شماره دوازدهم، ۱۷۲، ۱۸۹.
۱۱. در زیر عنوان مقاله اسم نویسنده یا نویسندگان و در قسمت پاورقی ایمیل و سمت پژوهشگر و همچنین مشخص نمون نویسنده مسئول. (به عنوان مثال حسینی، سید محمد، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه، قم).
۱۲. مقالات بیانگر آرا و نظرات نویسندگان است و فصلنامه نسیم کوثر مسئولیتی ندارد.
۱۳. نقل مطالب نشریه با ذکر منبع بلامانع است.

اعضای هیأت تحریریه:

۱. سید محمد حسینی دره صوفی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، نخبه و پژوهشگر برتر در دانشگاه بین المللی المصطفی. قم
۲. دکتر سید رضی قادری، دکتری فلسفه اخلاق از دانشگاه باقر العلوم، سطح چهار فقه و اصول حوزه، استاد سطوح عالی حوزه. قم
۳. محمدعلی علیدادی، دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه. قم
۴. محمد اسماعیل حلیمی، دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی، جامعه المصطفی العالمیه. قم
۵. حفیظ الله محمدی، سطح چهار، دانشگاه خاتم النبیین. کابل
۶. قربانعلی مبلغ. کارشناسی ارشد فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه. قم.

ملاک تقویم مال و چالش‌های قرار وثیقه غیر نقدی

محمد آصف افتخاری^۱

چکیده

یکی از اقداماتی که در زمان تحقیقات مقدماتی صورت می‌گیرد، قرار وثیقه غیر نقدی است که به منظور دسترسی به متهم و تضمین حقوق بزه دیده و برای جبران ضرر و زیان، در نظر گرفته می‌شود؛ یکی از امور ضروری در وثیقه غیر نقدی، تقویم مال مورد وثیقه و تعیین بهاء برای آن می‌باشد که اگر در سند مالکیت این مال، از قبل به صورت دقیق و از طریق مراجع قانونی قیمت‌گذاری انجام شده است به همان قیمت‌گذاری مندرج در سند، اکتفا می‌شود، در غیر آن باید مورد تقویم و ارزیابی توسط کارشناس رسمی دادگستری قرار بگیرد که مراجع قضایی سعی می‌کنند در تعیین و تقویم وثیقه مالی، میزان خسارت احتمالی و مطالبات فوق را لحاظ نمایند؛ اما ارائه وثیقه مالی (غیر نقدی) علی‌رغم مزایایی که دارد، با چالش‌هایی هم مواجه است که از جمله آن بی‌ثباتی قیمت‌ها، فوت وثیقه‌گذار، تبانی با متهم. البته در مقررات و قوانین موضوعه خصوصاً قانون آیین دادرسی کیفری مواردی همچون حق تشدید و تغییر وثیقه توسط بازپرس، حضور و معرفی نوبه‌ای متهم به نهادهای تعیین شده توسط بازپرس، ممنوعیت خروج از کشور؛ وجود دارد که در صورتی که با دقت و بررسی تمام جوانب جرم انجام شده، لحاظ گردد ممکن است چالش‌های مذکور به حداقل برسد.

نکات کلیدی: تقویم، قرار، وثیقه، وثیقه مالی.

۱. دانشجوی دکتری فقه و حقوق قضایی، جامعه المصطفی العالمیه، قم

۱. مقدمه

آنگاه که جرمی اتفاق می افتد به منظور پیدا کردن مجرم واقعی و نیز کشف کیفیت وقوع جرم و... لزوماً باید در مورد آن تحقیقات لازم، صورت بگیرد که به این مرحله از تحقیقات، «تحقیقات مقدماتی» گفته می شود.

انجام این تحقیقات، وظیفه یک مقام قضایی است که در مدت زمان انجام تحقیقات مقدماتی، تصمیماتی هم اتخاذ می نماید که آن تصمیمات قرار نامیده می شود و در این بین «قرار وثیقه» یکی از قرارهای رایج می باشد.

۲. مفهوم شناسی قرار

قرار در لغت به معانی جاگرفتن، پابرجا ماندن در جایی، آرامش و عهد و پیمان می باشد (عمید، فرهنگ فارسی، ۱۳۸۳، ۹۳۶)

اما در اصطلاح، عبارت از قرار تأمین خواسته است که به منظور تأمین اجرای حکم مدنی بنا به درخواست خواهان پرونده، صادر می شود و در آیین دادرسی کیفری منظور از قرار تأمین، تضمینی است که از متهم، خواسته می شود و اساساً درخواست شاکی خصوصی تأثیری در آن ندارد و هدف از آن تضمین حضور متهم و اجرای حکم کیفری است (رحمدل، آیین دادرسی کیفری، ۱۳۹۴، ۸۹). بر این اساس معنای اصطلاحی قرار هم برگشت به همان معانی لغوی دارد، چون که از یک طرف، فرد متهم، طبق قول و قرار با ضابطین قضایی از فرار و مخفی شدن دست خواهد کشید و از طرف دیگر، موجب آرامش خواهان جهت وصول به خواسته و مطالبه اش می گردد.

۳. ماده قانونی مربوطه

به منظور دسترسی به متهم و حضور به موقع وی (متهم) در موارد لزوم و جلوگیری از فرار یا پنهان شدن او و تضمین حقوق بزه دیده برای جبران ضرر و زیان وی، بازپرس پس از تفهیم اتهام و تحقیق لازم در صورت وجود دلایل کافی یکی از قرارهای تأمین ذیل زیر را صادر می کند... (آیین دادرسی کیفری ایران، ۴۲)

ملاک تقویم مال و چالشهای قرار وثیقه غیر نقدی * ۱۱۹

قانون آیین دادرسی کیفری در چنین شرایطی، ده قرار را تعیین نموده است که از جمله آنها موارد ذیل است با موضوع این تحقیق هماهنگی دارد این موارد عبارت اند از:

التزام به حضور با قول شرف.
التزام به حضور یا تعیین وجه التزام.
اخذ کفیل با تعیین وجه الکفاله.

اخذ وثیقه اعم از وجه نقد یا ضمانت نامه بانکی یا مال منقول و غیر منقول.

آیین دادرسی کیفری افغانستان هم در مورد قرار قانونی می گوید: «عضو خارنوالی (دادسرا) هر وقت می تواند به اساس قرار خودش و یا برحسب درخواست متهم، امر رهایی او را به قید کفالت بالمال و یا بدون آن به موافقت آمر محل صادر نماید» (آیین دادرسی کیفری افغانستان، م ۱۱۸)

از آنجایی که نفس قرار مالی موضوعیت ندارد مهم و هدف اصلی دسترسی به متهم است، لذا بر اساس ماده ۲۲۰ آیین دادرسی کیفری ایران، متهم، در هر زمانی که بخواهد می تواند اقدام بر تبدیل وثیقه به کفیل یا برعکس نماید و باز پرس هم در صورت وجود شرایط لازم برای کفالت، مکلف بر پذیرش آن است؛ اما در عین حال در میان مجموعه قرارهایی که از ناحیه دارس ها تعیین می شود؛ قرار تأمین و تعیین وثیقه مالی، از جمله قرارهای مهم و تأثیرگذار و پرکاربرد می باشد و دلیل این اهمیت اینست که با قرارهای مالی معمولاً دسترسی به متهم در صورت لزوم، آسان تر و قطعی تر خواهد بود چون که:

اولاً وثیقه، می تواند وجه نقد، ضمانت نامه بانکی، مال منقول یا غیر منقول باشد. با این وجود، غالباً برای افراد، دشوار است که سرمایه خود را برای مدت نامعلومی در اختیار مرجع قضایی بگذارند، لذا در صورت احضار، تلاش می کند سریعاً حاضر شود تا هر چه زودتر به مال و منال خود برسد و اگر فرد سومی هم وثیقه گذاشته باشد، طبعاً تمام همت و تلاش خود را برای کنترل متهم و احضار به موقع نزد مراجع مربوطه، مبذول خواهد کرد.

ثانیاً ضمانت نامه های بانکی معمولاً کارمزد بالایی دارد که در صورت اثبات بی گناهی متهم، موجب ضرر و زیان و حتی در صورت دوام، موجب بدهکاری طرف و بانک و مؤسسات صادرکننده سند خواهد شد.

ثالثاً مال منقول، نیازمند محلی برای نگهداری می‌باشد که معمولاً مراجع قضایی چنین مکان و امکاناتی برای حراست از اموال منقول موردنظر، ندارند و نگهداری چنین اموالی هم برای دادسرا هزینه‌بردار خواهد بود.

بنابراین عملاً بهترین گزینه، همان وثیقه غیرنقدی و غیرمنقول است که سند مالکیت آن به مرجع قضایی تسلیم می‌شود و مراتب توقیف آن به اداره ثبت اسناد و املاک اعلام می‌شود تا مانع نقل و انتقالات بعدی آن شوند چون مالی که به‌عنوان وثیقه در توقیف است دیگر قابلیت خرید و فروش ندارد. البته لزومی ندارد که حتماً خود متهم اقدام بر توثیق مال موردنظر کند بلکه شخص دیگر هم می‌تواند وثیقه خواسته‌شده را تودیع کند.

بر این اساس است که اگر متهم در موعد مقرر، در این مرجع، حاضر نشود، مال مورد وثیقه، ضبط خواهد شد. لذا نوعاً متهم برای رسیدن به اموال مورد وثیقه، در صورت لزوم، سر موقع معین در دادگاه حاضر می‌شود.

با تعیین قرار مالی در صورت فرار متهم، جبران خسارت احتمالی بزه‌دیده (کسی که از وقوع جرم متضرر شده است) تضمین می‌شود.

اگر چنانچه جنایت احتمالی منجر به جریمه مالی سنگین هم شود، دریافت چنین جریمه قطعی الوصول‌تر خواهد بود.

حال بعد از بیان مقدماتی، وارد تبیین محورهای اصلی این تحقیق می‌شویم که در ضمن دوبخش (ملاک تقویم مال مورد وثیقه و چالش‌های قرار وثیقه) ارائه می‌گردد:

۴. تقویم و ملاک آن

۴-۱. چیستی تقویم

تقویم یا مقوم نمودن مال مورد وثیقه، به‌معنای تعیین بهاء و تعیین قیمت نمودن مالی می‌باشد که قرار است به‌عنوان وثیقه، در قبال آزادی موقت متهم در اختیار دادسرا قرار داده شود.

توضیح مطلب از این قرار است که: با توجه به اینکه مال مورد وثیقه، هم باید ارزش جبران مطالبه مالی خواهان را داشته باشد و هم اینکه هزینه و پیامد سایر جرائم از آن مال، قابل وصول باشد؛ بنابراین اولاً "مال مورد وثیقه «باید ارزیابی شود و ارزیابی توسط کارشناس

ملاک تقویم مال و چالشهای قرار وثیقه غیر نقدی * ۱۲۱

رسمی دادگستری صورت می‌گیرد» (رحمدل، ۱۳۹۴، ۱۰۱) ثانیاً مراجع قضایی سعی می‌کنند که در تعیین و تقویم وثیقه مال، میزان خسارت احتمالی و مطالبات فوق را لحاظ نمایند و نباید میزان وثیقه تعیین شده، از مجموع این دو کمتر باشد.

مسئله در فرض تعیین قیمت واقعی، هیچ‌کدام از طرفین دعوا حق اعتراض ندارند ولی برخی از حقوقدانان بر این باور هستند که در فرض تعیین قیمت کمتر یا بیشتر، باید حق اعتراض برای اصحاب دعوا وجود داشته باشد، چون که اگر کارشناس، قیمت کمتر از قیمت واقعی را تعیین کرده باشد، ممکن است متهم به خاطر ارزیابی کمتر از قیمت واقعی در بازداشت بماند (همان)

بنابراین ضرورت دارد که لزوماً ارزش‌گذاری دقیق مال مورد وثیقه، صورت بگیرد. لذا قانون، معین کرده است که «مبلغ وجه التزام، وجه الکفاله و وثیقه، نباید در هر حال از خسارت وارد شده بر بزه دیده کمتر باشد.» (آیین دادرسی کیفری ایران، م ۲۱۹)

هم‌چنین در مواردی که شخصی به‌عنوان کفیل معرفی می‌شود، در صورتی کفالت آن شخص پذیرفته می‌شود که با تشخیص بازپرس، ملائت او برای پرداخت وجه الکفاله، محرز بوده و محل تردید نباشد که اگر کفالت او نزد بازپرس محل تردید باشد، باید مراتب را سریعاً به دادستان، منعکس کند و دادستان هم سریعاً اظهار نظر بنماید (همان، ۲۲۱)

به نظر برخی از کارشناسان حقوقی: مقامات قضایی هنگام تعیین وثیقه باید علاوه بر ملائت وثیقه‌گذار، به توانایی بالقوه او نسبت به حاضر کردن متهم هم توجه نمایند؛ چون که هر چند هدف از تعیین وثیقه مالی، ضایع نشدن مطالبات مالی بزه‌دیده است؛ اما هدف اصلی و بالاتر، دستیابی به متهم در صورت احضار است؛ بنابراین همانطوری که اگر یک شخص ناتوان و فقیر بخواهد با دیگری قرارداد ساختن ساختمان صد طبقه‌ای را ببندد، پذیرش این قرارداد کار عقلایی نخواهد بود و در قضیه قرار وثیقه هم سزاوار است به این امر توجه شود (آزمایش، تقریرات درس حقوق کیفری عمومی، دانشگاه تهران، ۱۳۸۶)

به نظر می‌رسد این نظر با مبانی فقهی در مورد عقلایی بودن معاملات هم سازگاری دارد چون که با احراز مناط می‌توان گفت ضرورت امر عقلایی بودن، اختصاص به معامله و خرید و فروش ندارد، بلکه شامل تمامی انواع رد و بدل‌ها و قراردادهای مالی می‌شود. این رد

حالی است که از منظر ماده ۲۲۱ قانون آیین دادرسی کیفری ایران، در مورد کفیل که به هر حال منجر به گرامت و وثیقه خواهد شد، فقط به احراز ملائت کفیل بسنده شده است. مطابق قانون آیین دادرسی، در مواردی که جرم غیر عمدی بوده است و امکان جبران خسارت بزه دیده از راه دیگری وجود داشته باشد؛ مثلاً متهم بیمه نامه داشته است، مقامات قضایی نمی توانند قرار وثیقه صادر کنند. مگر اینکه مبلغ بیمه نامه مطابق مواردی که ذکر شد کافی نباشد، در این صورت، قرار وثیقه صادر می شود، اما مبلغ بیمه نامه در میزان وثیقه مورد نیاز لحاظ می شود. مثلاً اگر بیمه نامه متهم تا مبلغ صد میلیون تومان را پوشش می دهد و خسارت متهم صد و پنجاه میلیون تخمین زده می شود، تنها برای پنجاه میلیون از متهم وثیقه اخذ خواهد شد.

ماده ۲۱۹ آیین دادرسی کیفری در این مورد با صراحت می گوید: «در مواردی که دیه یا خسارت زیان دیده از طریق بیمه قابل جبران است، بازپرس با لحاظ مبلغ قابل پرداخت از سوی بیمه، قرار تأمین مناسب، صادر می کند» (آیین دادرسی کیفری ایران، م ۲۱۹)

۲-۴. ملاک تقویم

با توجه به ضرورت تقویم دقیق مال مورد وثیقه که بالاتر هم گفته شد که مال مورد وثیقه «باید ارزیابی شود و ارزیابی توسط کارشناس رسمی دادگستری صورت می گیرد» (رحمدل، پیشین، ۱۰۱)

حال باید دید مال مورد نظر چگونه قیمت گذاری و ارزیابی می شود؟

در پاسخ به این پرسش دو حالت متصور است:

اگر سند مالکیت این مال از قبل به صورت دقیق و از طریق مراجع قانونی، قیمت گذاری شده است به همان قیمت گذاری مندرج در سند، اکتفا می شود در این باب آمده است: «اکتفای محاکم به بهای مندرج در اسناد رسمی برای تقویم مال مورد وثیقه و عدم نیاز به کارشناسی مجدد بخشنامه به واحدهای قضایی سراسر کشور* سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اعلام کرده است به موجب مقررات، مبنای وصول حق الثبت املاک، ارزش معاملاتی اعلام شده توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی هست و چنانچه مبلغ مندرج در اسناد قطعی، بیش از آن باشد، در هر حال حق الثبت آن ها بر مبنای ارزش معاملاتی محاسبه و

ملاک تقویم مال و چالشهای قرار وثیقه غیر نقدی * ۱۲۳

دریافت می‌گردد و بر این اساس، متعاملین با اعلام مبلغ واقعی، مبادرت به درج آن در سند می‌نمایند و مندرجات اسناد رسمی در مراجع اداری و قضایی معتبر و غیره قابل انکار و تردید می‌باشند. با وجود این، دادرها و محاکم برای تقویم املاک مورد درخواست وثیقه، موضوع را به کارشناس ارجاع می‌دهند که علاوه بر تحمیل هزینه به متقاضی، سبب خواهد شد که متهم نیز مدتی در بازداشت بماند و لذا پیشنهاد کرده‌اند با تشخیص قاضی صادرکننده قرار، ارزش ملک، مندرج در سند رسمی مربوط ملاک عمل قرار گیرد تا از مشکلات مردم کاسته و در انجام امور تسریع گردد. بنا به مراتب، اقتضا دارد در مواردی که رجوع به کارشناس از حیث تقویم ملک مورد تقاضای وثیقه باشد، با ملاحظه سند چنانچه بهای مندرج در آن تکافوی مبلغ قرار را بنماید، به همان مندرجات اکتفا و پس از اقدام لازم، قرار قبولی بر مبنای آن صادر و ابلاغ گردد تا موجب تأخیر در پرونده نشود. سید محمود هاشمی شاهرودی رئیس قوه قضاییه. (مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، سامانه قوانین، قوانین و مقررات)

اما اگر از قبل، قیمت‌گذاری رسمی صورت نگرفته باشد، تقویم آن از وظایف کارشناس رسمی دادگستری می‌باشد؛ بر این اساس اگر ارزش مال معرفی شده به میزان تعیین شده یا بیشتر باشد، باز پرس قرار وثیقه را می‌پذیرد در غیر این صورت باید مال دیگری معرفی شود وگرنه متهم بازداشت خواهد شد؛ در هر صورت اگر بهای ملک مورد وثیقه، بیش از هزینه‌های ضروری باشد بر اساس تبصره ماده ۲۳۰ مازاد بر وجه قرار وثیقه به وثیقه‌گذار مسترد می‌شود.

۳-۴. ضبط وثیقه

با توجه به اینکه هدف اصلی از دریافت قرار تأمین و وثیقه مالی، حضور به موقع متهم می‌باشد تا در صورت اثبات اتهام، خسارت مالی بزه دیده و خسارات و جرائم مالی لارم، جبران شود، لذا در صورت احضار متهم و عدم حضور به موقع وی، مال مورد وثیقه، ضبط خواهد شد. لذا قبل از دریافت مال برای وثیقه و بعد از تقویم، باید باز پرس به کفیل یا وثیقه‌گذار تفهیم کند که در صورت احضار متهم و عدم حضور او بدون عذر موجه و عدم معرفی وی از ناحیه کفیل یا وثیقه‌گذار؛ وجه الکفاله وصول یا وثیقه مورد نظر طبق مقررات این قانون، ضبط می‌شود (آیین دادرسی کیفری ایران)

خلاصه ماده ۲۳۰ هم در زمینه ضبط وثیقه این است که: متهمی که با تأمین یا وثیقه آزاد شده است در صورت لزوم، احضار می‌شود و که اگر چنانچه در عین حال که ابلاغ واقعی هم صورت گرفته باشد اما متهم بدون عذر موجه، حاضر نشود؛ مال مورد وثیقه ضبط می‌شود و در صورت وجود کفیل، به او مهلت داده می‌شود تا مدت یک ماه متهم را تحویل بدهد در غیر این صورت مبلغ وجه الکفاله اخذ و یا از وثیقه معادل وجه قرار، ضبط می‌شود.

در مقررات حقوقی افغانستان از جمله در قانون آیین دادرسی کیفری این کشور با صراحت، تقریر شده است: «در امر کفالت، تصریحت [تصریح] می‌گردد که یک قسمت معین مبلغ، در صورت عدم حضور شخص به هنگام تحقیق دعوی یا تنفیذ حکم، مصادره خواهد شد و قسمت معین دیگر مبلغ، برای ادای مصارف ذیل تخصیص خواهد یافت: الف: مصارفی که از طرف دولت بعمل می‌آید. ب: جزایهای نقدی که متهم احياناً به آن محکوم می‌شود.» (آیین دادرسی کیفری افغانستان، ماده ۱۲۰)

بنابراین در صورت کسر مصارف و هزینه‌های دولتی از مال مورد وثیقه، با اعتراض وثیقه‌گذار مواجه نخواهد شد.

۵. چالش‌های قرار وثیقه غیر نقدی

قبلاً هم گفته شد غرض از قرار و تعیین وثیقه، دسترسی به متهم و در نتیجه، وصول مطالبات بزه‌دیده می‌باشد و در همین راستا برای رعایت اصل برائت اولیه و عدم تضییع طلب بزه‌دیده و... به متهم اجازه داده می‌شود تا در قبال آزادی او وثیقه‌ای توسط شخص متهم یا فرد دیگر، در اختیار دادسرا قرار داده شود.

اما ارائه وثیقه مالی (غیر نقدی) علی‌رغم مزایایی که دارد، با چالش‌هایی هم مواجه است که به چند نمونه از این چالش‌ها پرداخته می‌شود.

۵-۱. بی‌ثباتی قیمت‌ها

در شرایط کنونی که با روند افزایشی یا کاهش‌ی و قیمت‌ها و عدم ثبات و تعادل آن در بازار مسکن و املاک (منقولات و غیرمنقولات)، مواجه هستیم به گونه‌ای که هر روز املاک و... با قیمت‌های کذایی در بازار عرضه می‌شود؛ علاوه بر اینکه این بی‌ثباتی قیمت‌ها را به وضوح

ملاک تقویم مال و چالشهای قرار وثیقه غیر نقدی * ۱۲۵

شاهد هستیم؛ کارشناسان این عرصه هم بارها تأیید و اعلام کردند که «در سال‌های پس از انقلاب نرخ رشد قیمت مسکن و هم‌چنین نرخ تورم دچار نوسانات فراوانی شد» (خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۱ فروردین ۱۳۹۹) هرچند نوسانات در قیمت مسکن، نوعاً جهشی می‌باشد اما گاهی ممکن است این بی‌ثباتی در برخی موارد به صورت کاهش می‌انقباض بیفتد. این خود، چالشی است که وثیقه غیر نقدی را هم تهدید می‌کند. از باب مثال کسی که سند ملک یکصد میلیونی را به عنوان وثیقه، در اختیار دادسرا قرار می‌دهد، همین ملک، بعد از چند ماهی همانطوری که در معرض افزایش قیمت قرار دارد، ممکن است با کاهش قیمت مواجه شود و در نتیجه در صورت دست نیافتن به متهم، ممکن است فقط بخشی از مطالبه بزهکار یا مطالبات طلبکاران با ضبط این ملک جبران شود این در حالی است که یکی از اهداف دریافت وثیقه در صورت فرار متهم، دست یافتن به مطالبات مالی می‌باشد.

۲-۵. فوت وثیقه گذار

یکی از مواردی که به نظر می‌رسد قرار وثیقه مالی با چالش مواجه خواهد شد؛ فوت وثیقه گذار می‌باشد. به این صورت که بر اساس قانون آیین دادرسی کیفری «در صورت موت کفیل یا وثیقه گذار، قرار قبولی کفالت یا وثیقه منتفی می‌شود و متهم حسب مورد، باید نسبت به معرفی کفیل یا ایداع وثیقه جدید اقدام کند مگر آنکه دستور اخذ وجه الکفاله یا ضبط وثیقه، صادر شده باشد» (آیین دادرسی کیفری ایران، ۲۳۴)

بنابراین اگر وثیقه‌ای در اختیار دادسرا قرار بگیرد و متهم با قید وثیقه آزاد باشد. در همین اثناء، وثیقه گذار فوت نماید بر اساس این ماده، قرار وثیقه منتفی و از درجه اعتبار ساقط است و متهم بدون قرار وثیقه می‌ماند که ممکن است فرصت را غنیمت دانسته اقدام بر فرار کند و یا اینکه در موقع لزوم و احضار، حاضر نشود و از اوان طرف، ورثه وثیقه گذار اقدام بر پس گرفتن سند مال مورد وثیقه نماید. در قانون هم تصریح نشده است که لا اقل تا زمان تعیین وثیقه جدید، مال مورد وثیقه کما کان در قید وثیقه باقی باشد.

در ماده ۲۳۵ از قانون آیین دادرسی کیفری هم یکی از مواردی که وثیقه گذار در صورت ضبط وثیقه اش می‌تواند در دادگاه کیفری اعتراض کند موردی است که «کفیل یا وثیقه گذار، مدعی شوند تسلیم متهم، به علت فوت او در مهلت مقرر، ممکن نبوده است» (همان ماده

۲۳۵) بر این اساس در صورت اقناع و ارائه مدارک لازم در دادگاه کیفری، وثیقه گذار به راحتی اموال مورد وثیقه‌اش را از چنگ دادرسان می‌رهاند و اینکه بر سر مطالبه بزهکار چه خواهد آمد معلوم نیست. پس همچون چالشی نیازمند اندیشیدن تدابیر دقیق‌تر دارد.

۵-۳. تبانی با متهم

یکی از دیگر از چالش‌های قرار وثیقه؛ احتمال تبانی میان متهم با وثیقه گذار است که بر اساس آن بعد از ارائه وثیقه، متهم اقدام به فرار خواهد کرد که در این جریان پای یک متهم دیگر هم در داد سرا به اتهام تبانی، باز خواهد شد که طبعاً باید مورد بازجویی قرار بگیرد که آیا چنین تبانی صورت گرفته است؟ یا اینکه متهم بدون اطلاع وثیقه گذار یا کفیل اقدام بر فرار کرده است؟!

بنابراین در صورت اثبات عدم تبانی به لحاظ اینکه ارکان جرم خصوصاً رکن روانی عمل مجرمانه محقق نیست (قیاسی، ساریخانی، خسروشاهی، مطابعه تطبیقی حقوق جزای عمومی، ۱۳۹۱، ۲۰۳) وثیقه گذار مجرم، شریک و همکار با متهم شناخته نمی‌شود ولی بهر حال مال مورد وثیقه ضبط خواهد شد چونکه وثیقه گذار با توجه به متهم بودن شخص مورد نظر با علم و آگاهی و با قصد و اختیار برای ارائه وثیقه مورد نظر اقدام کرده است.

اما در صورت اثبات تبانی باید شیوه‌های دخالت وثیقه گذار از قبیل مباشرت، تسبیب یا شرط بررسی شود که خود دارای بحث مفصل و مستقل می‌باشد (همان ۱۶۴) و یا اینکه در قالب معاونت بر فراری دادن متهم مورد بازجویی قرار بگیرد (صادقی، جرائم علیه اشخاص، ۱۳۹۳، ۳۵۳) اما به طور کلی اگر شخص به هر طریقی با متهم همکاری داشته باشد، متناسب با نوع همکاری با مجازات قانونی، مبتلا خواهد شد.

این‌گونه تبانی‌ها معمولاً در جرائم مالی و کلاهبرداری‌های سنگین صورت می‌گیرد به این صورت که قبل از اثبات جرائم، ممکن است وثیقه ولو سنگین اما نسبت به کلاهبرداری‌های متعدد بسیار ناچیزی را در اختیار دولت قرار بدهد و خود در فرصت مناسب اقدام به فرار خواهد کرد.

شاید برای جلوگیری از همچون تبانی‌ها است که به بازپرس این اختیار داده شده است که همانطوری که با رعایت قوانین در تمام مراحل تحقیق می‌تواند قرار تأمین صادره را تخفیف

ملاک تقویم مال و چالشهای قرار وثیقه غیر نقدی * ۱۲۷

بدهد؛ می تواند نسبت به تشدید آن هم اقدام نماید (نوع قرار را تغییر بدهد یا اینکه به مبلغ قرار بیافزاید) (آیین دادرسی کیفری ایران، ماده ۲۴۳) بر اساس ماده ۲۴۴ آیین دادرسی کیفری؛ حتی دادستان هم در تخفیف یا تشدید وثیقه، نقش دارد که اگر با بازپرس به توافق نرسد با دخالت و حکم دادگاه، مقدار وثیقه معین می شود. بر این اساس بازپرس یا دادستان در جرائم سنگین که احتمال تبانی می دهد، می تواند وثیقه بسیار سنگین را در نظر بگیرد تا در صورت فرار متهم، بتواند همه پایبخش اعظم از مطالبه بزهکار و خسارات لازمه را از طریق همان وثیقه جبران کند.

۴-۵. جرائم مخفی

یکی از چالش هایی که ممکن است وثیقه های مالی با آن مواجه باشد، جرائم سنگینی است که در لفاقه ای جرائم ساده تر مخفی می شود

توضیح اینکه: گاهی از فردی که شرایط اعطای وثیقه دارد، در قبال اتهام فردی به جرم ساده مانند حمل مشروبات الکلی سند یا فیش حقوقی را به ضمانت می گذارد و انتظار ضبط سند یا فرار متهم به جرم حمل مواد مخدر را هم ندارد ولی بعد از بررسی ها مشخص می شود که طرف، حامل مواد مخدر هم بوده است و حمل مشروبات الکلی و مانند آن برای پیچاندن و راه گم کردن پلیس و ضابطین قضایی صورت گرفته است. یا اینکه متهم به جرم دعوای ساده تر بازداشت و با وثیقه آزاد می شود در حالیکه بعد از بازجویی به اتکاب سرقت سنگین یا حتی قتل منجر به دیه اهتراف می کند در حالیکه اگر وثیقه گذار متوجه اینگونه جرائم می بود در اعطای وثیقه و ضمانت هم تجدید نظر می کرد. مشکل اساسی در این نوع جرائم زمانی آغاز می شود که طبعاً چنین افرادی در صدد مخفی شدن و یا فرار و متواری شدن خواهند بود که در این صورت وثیقه گذار با مشکل جدی از قبیل ضبط وثیقه یا مسدود شدن حساب فیش حقوقی و مانند آن خواهد شد گذشته از اینکه از اعتبارش در دادرسی را هم کاسته شده و در سوابق او ثبت خواهد شد.

۶. حل چالش ها

در مقررات و قوانین موضوعه خصوصاً قانون آیین دادرسی کیفری مواردی وجود دارد که

در صورتی که با دقت و بررسی تمام جوانب جرم انجام شده لحاظ گردد ممکن است یا جلو معضلات و چالش‌ها گرفته شود یا اینکه لا اقل کاهش پیدا کند؛ مانند موارد ذیل بازپرس، دادستان و دادگاه حق تشدید مجازات را دارند.

معرفی نوبه‌ای خود (متهم) به مراکز و نهادهای تعیین شده توسط بازپرس. (حضور و غیاب) (آیین داری کیفری ایران، ماده ۱۴۷)

ممنوعیت خروج از کشور (آیین داری کیفری، ماده ۲۴۷) که بر اساس ماده ۲۴۸ آیین داری کیفری مدت اعتبار منع خروج از کشور شش ماه و قابل تمدید.

هم چنین از منظر قانون و مقررات «قرار تأمین و نظارت کیفری باید متسدل و موجه و با نوع و اهمیت جرم، شدت مجازات، ادله و اسباب اتهام، احتمال فرار یا مخفی شدن متهم و از بین رفتن آثار جرم، سابقه متهم، وضعیت روحی و جسمی، سن، جنس، شخصیت و حیثیت او مناسب باشد» (همان، ماده ۲۵۰)

۷. جمع بندی

موارد زیر به عنوان نتیجه نهایی و جمع بندی مطالب ارائه می‌گردد

قرار وثیقه غیر نقدی به منظور دسترسی به متهم و تضمین حقوق بزه دیده و برای جبران ضرر و زیان، در نظر گرفته شده است.

یکی از امور ضروری در وثیقه غیر نقدی، تقویم مال مورد وثیقه و تعیین بهاء برای آن می‌باشد.

چنانچه در سند مالکیت این مال، به صورت دقیق و از طریق مراجع قانونی قیمت گذاری انجام شده است به همان قیمت گذاری، اکتفا می‌شود، در غیر آن باید مورد تقویم و ارزیابی توسط کارشناس رسمی دادگستری قرار بگیرد.

ارائه وثیقه غیر نقدی علی رغم مزایایی که دارد، با چالش‌هایی همچون: بی ثباتی قیمت‌ها، فوت وثیقه گذار، تبانی با متهم، جرائم مخفی و سنگینی که گاهی در لفافه‌ای جرائم ساده‌تر مخفی می‌شود

در قوانین موضوعه مواردی همچون حق تشدید و تغییر وثیقه توسط بازپرس، حضور و معرفی متهم به نهادهای تعیین شده توسط بازپرس، ممنوعیت خروج از کشور وجود دارد

ملاک تقویم مال و چالشهای قرار وثیقه غیر نقدی * ۱۲۹

که در صورتی که با دقت و بررسی تمام جوانب جرم انجام شده، لحاظ گردد ممکن است چالش‌های مذکور به حد اقل برسد.

۸. فهرست منابع

۱. حسن عمید، فرهنگ فارسی عمید، انتشارات امیر کبیر، ۱۳۸۳، تهران.
۲. خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۱ فروردین، ۱۳۹۹.
۳. علی آزمایش، تقریرات درس حقوق کیفری عمومی، دانشگاه تهران، نیم سال اول تحصیلی ۱۳۸۶ - ۱۳۸۵.
۴. قانون آیین دادرسی کیفری افغانستان.
۵. قانون آیین دادرسی کیفری ایران.
۶. قیاسی، ساریخانی و خسروشاهی، مطالعه تطبیقی حقوق جزای عمومی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۹۱.
۷. محمدهادی صادقی، جرائم علیه اشخاص، میزان، تهران، ۱۳۹۳.
۸. مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، سامانه قوانین، قوانین و مقررات.
۹. منصور رحمدل، آیین دادرسی کیفری، نشر دادگستر، تهران، ۱۳۹۴.

